

روزنامه علمی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه تربیت معلم آذربایجان

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

گروه فقه و حقوق اسلامی

پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد

رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی تطبیقی جایگاه حریم خصوصی و حمایت از آن در فقه (امامیه و شافعیه) و حقوق

ایران

استاد راهنما:

دکتر مصطفی السان

استاد مشاور:

دکتر محمد امین فرد

پژوهشگر:

فاطمه مرادی

آذرماه ۹۰

تبریز/ایران

تقدیم به :

پدر و مادر مهربانم

حامی و پشتیبان همیشگی زندگی ام

تشکر و قدردانی

الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله

سپاس خدای را که هدایت همه چیز به دست اوست، پروردگاری که می‌تواند نور علم را در قلب‌ها برافروزد.

سپاس من نثار کسانی که به من آموختند و مرا در مسیر علم و دانش یاری کردند. واضح است که هیچ پژوهش علمی بدون راهنمایی اساتیدی کارآزموده و فرهیخته به درستی هدایت نمی‌شود از این رو لازم می‌دانم تشکر و قدردانی خود را به کلیه‌ی افرادی که در انجام این پروژه از راهنمایی‌ها و همکاری‌های ارزشمندشان بهره‌برده‌ام؛ ابراز نموده و توفیق روزافزون آنها را از درگاه ایزد منان خواهانم.

از استاد راهنمای محترم، جناب آقای دکتر السان که با راهنمایی‌های ارزشمندشان در انجام هر چه بهتر این پروژه مؤثر بوده‌اند و در این راه از هیچ کوشش دریغ نفرموده‌اند، کمال سپاس و امتنان را دارم.

همچنین از استاد مشاور فرزانه و محترم، جناب آقای دکتر امین فرد که در طول تمام مراحل پروژه با سعی صدر یاری نموده‌اند، متشکر و ممنونم.

از زحمات بی‌دریغ پدر و مادر عزیزم و دیگر اعضای خانواده که در تمام مراحل زندگی همراه و یاورم بوده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

فاطمه مرادی

آذرماه ۱۳۹۰

تبریز/ ایران

چکیده

حریم خصوصی یکی از نیازهای اساسی بشر است و به معنای حقی است که افراد بر اساس آن می توانند تعیین کنند که دیگران تا چه اندازه می توانند اطلاعاتی درباره آنان داشته باشند. حریم خصوصی رابطه تنگاتنگی با حفظ کرامت انسانی و حیات اجتماعی وی دارد، از این رو پاسداری از آن در مقابل هرگونه تعرض، به منزله پاسداری از کرامت انسانی می باشد. حق داشتن حریم خصوصی از دیرباز در اسلام مورد توجه بوده و بر ضرورت احترام به آن تأکید شده است، همچنین در بسیاری از اسناد بین المللی راجع به حقوق بشر و حقوق موضوعه داخلی بر حفظ آن در برابر تجاوز خودسرانه تأکید شده است. در این رساله که مشتمل بر سه فصل است: ۱. کلیات و مفاهیم ۲. حریم خصوصی در اسلام ۳. حریم خصوصی در دنیای مدرن، برخی از مهم ترین مصادیق حریم خصوصی در اسلام و همچنین در دنیای مدرن و چگونگی حمایت و موارد نقض حریم خصوصی در قوانین حقوقی و فقه اسلامی بررسی شده است.

واژگان کلیدی: حق، حریم خصوصی، کرامت انسانی، آزادی های فردی، حقوق بشر

فهرست مطالب

عنوان صفحه

چکیده.....	یک
مقدمه.....	۱
فصل اول.....	۳
۱-۱- کلیات.....	۴
۱-۱-۱- معرفی موضوع.....	۴
۱-۱-۲- سوالات تحقیق.....	۴
۱-۱-۳- فرضیات تحقیق.....	۴
۱-۱-۴- اهداف تحقیق.....	۵
۱-۱-۵- سابقه و پیشینه تحقیق.....	۵
۱-۱-۶- ضرورت انجام تحقیق.....	۶
۲-۱- مفاهیم.....	۷
۱-۲-۱- حریم خصوصی.....	۷
۱-۲-۱-۱- معنای لغوی حریم.....	۷
۱-۲-۱-۲- معنای لغوی خصوصی.....	۸
۱-۲-۱-۳- معنای لغوی حریم خصوصی.....	۸
۱-۲-۱-۴- قلمرو و گستره حریم خصوصی.....	۹
۱-۲-۱-۵- معیارهای تشخیص حریم خصوصی از عمومی.....	۱۰
۱-۲-۲-۱- مصادیق حریم خصوصی.....	۱۱
۱-۲-۳-۱- حق.....	۱۲

- ۱۲-۱-۳-۲-۱- معنای لغوی حق..... ۱۲
- ۱۲-۱-۳-۲-۲- معنای اصطلاحی حق..... ۱۲
- ۱۳-۱-۲-۴-۲- تعریف حریم خصوصی..... ۱۳
- ۱۳-۱-۲-۴-۱- تعریف حریم خصوصی در فقه..... ۱۳
- ۱۳-۱-۲-۴-۲- تعریف حریم خصوصی در حقوق داخلی..... ۱۳
- ۱۴-۱-۲-۴-۳- تعریف حریم خصوصی در سطح نظام های حقوق بین المللی..... ۱۴
- ۱۹-۱-۲-۵- پیشینه تحقیق..... ۱۹
- ۱۹-۱-۲-۵-۱- پیشینه تحقیق در حقوق اسلام..... ۱۹
- ۱۹-۱-۲-۵-۲- پیشینه تحقیق در قانون اساسی مشروطه..... ۱۹
- ۲۰-۱-۲-۵-۳- پیشینه تحقیق در غرب..... ۲۰
- ۲۱-۱-۲-۶- مبانی نظری حریم خصوصی..... ۲۱
- ۲۱-۱-۲-۶-۱- نظریه حقوق فطری..... ۲۱
- ۲۲-۱-۲-۶-۱- آزادی در تعیین سرنوشت و تصمیم گیری در باب زندگی شخصی..... ۲۲
- ۲۳-۱-۲-۶-۲- آزادی عقیده..... ۲۳
- ۲۴-۱-۲-۶-۲- نظریه قرارداد اجتماعی..... ۲۴
- ۲۶-۱-۲-۶-۳- نظریه اخلاقی..... ۲۶
- ۲۸-۲- فصل دوم..... ۲۸
- ۲۹-۱-۲-۱- حریم خصوصی در اسلام..... ۲۹
- ۲۹-۱-۲-۱- ممنوعیت تجسس و تحسس و تفتیش..... ۲۹
- ۳۰-۱-۲-۱-۱- معنای لغوی تجسس..... ۳۰
- ۳۱-۱-۲-۱-۲- حکم شرعی تجسس و دلایل ممنوعیت آن..... ۳۱
- ۳۲-۱-۲-۱-۳- نهی از تجسس در قرآن و سنت..... ۳۲

- ۳۲..... آیات-۱-۳-۱-۱-۲
- ۳۵..... روایات-۲-۳-۱-۱-۲
- ۳۶..... برخی از مهم‌ترین مستثنیات تجسس-۴-۱-۱-۲
- ۳۷..... تحقیق و تفحص در امر ازدواج-۱-۴-۱-۱-۲
- ۳۹..... تفحص و مراقبت از کودک، نوجوان و جوان-۲-۴-۱-۱-۲
- ۴۰..... تفحص و تجسس از احوال محرومان جامعه-۳-۴-۱-۱-۲
- ۴۱..... نظارت و کنترل بر امور کارگزاران-۴-۴-۱-۱-۲
- ۴۲..... مصونیت اندیشه و بیان-۲-۱-۲
- ۴۲..... اهمیت تعقل، اندیشه و خرد ورزی در کتاب و سنت-۱-۲-۱-۲
- ۴۲..... کتاب-۱-۱-۲-۱-۲
- ۴۳..... سنت-۲-۱-۲-۱-۲
- ۴۴..... تقابل بین رعایت حریم خصوصی و آزادی عقیده و بیان-۲-۲-۱-۲
- ۴۴..... آزادی بیان در قرآن و سنت-۳-۲-۱-۲
- ۴۵..... مرزها و محدوده آزادی بیان-۴-۲-۱-۲
- ۴۶..... مخالفت با مبانی اسلام-۱-۴-۲-۱-۲
- ۴۷..... مخالفت با مصالح و حقوق عمومی-۲-۴-۲-۱-۲
- ۴۷..... نشر و تبلیغ ادیان غیر اسلامی و افکار و عقاید ضالّه-۳-۴-۲-۱-۲
- ۴۸..... حمایت از آزادی اندیشه و بیان در حقوق داخلی و اسناد بین‌المللی-۵-۲-۱-۲
- ۴۹..... حریم و امنیت جان-۳-۱-۲
- ۴۹..... حریم و امنیت جان در آیات و روایات-۱-۳-۱-۲
- ۵۰..... آیات-۱-۱-۳-۱-۲
- ۵۱..... روایات-۲-۱-۳-۱-۲

- ۵۲.....۱-۲-۳-۲- تجاوز به حق حیات و سقط جنین.....
- ۵۳.....۱-۲-۳-۳- حمایت از جان در قوانین ایران و اسناد بین المللی.....
- ۵۵.....۱-۲-۴-۱- مصون بودن شغل افراد از تعرض.....
- ۵۵.....۱-۲-۴-۱- آزادی انتخاب شغل در اسلام.....
- ۵۶.....۱-۲-۴-۱- آیات.....
- ۵۷.....۱-۲-۴-۱- روایات.....
- ۵۷.....۱-۲-۴-۲- محدودیت های آزادی شغل.....
- ۵۹.....۱-۲-۴-۳- حمایت از شغل افراد در قوانین ایران و نظام های بین المللی.....
- ۶۰.....۱-۲-۵-۱- ممنوعیت تجاوز به مسکن افراد.....
- ۶۱.....۱-۲-۵-۱- مبانی فقهی و شرعی حرمت مسکن افراد.....
- ۶۱.....۱-۲-۵-۱- آیات.....
- ۶۴.....۱-۲-۵-۲- روایات.....
- ۶۵.....۱-۲-۵-۲- قاعده فقهی لاضرر.....
- ۶۶.....۱-۲-۵-۳- انواع ورود به منزل و خلوت افراد.....
- ۶۶.....۱-۲-۵-۳- ورود فیزیکی.....
- ۶۶.....۱-۲-۵-۳- ورود غیر فیزیکی.....
- ۶۷.....۱-۲-۵-۳- استراق سمع.....
- ۶۸.....۱-۲-۵-۳-۲- استراق بصر.....
- ۶۸.....۱-۲-۵-۴- وضعیت حقوقی داخلی در حمایت از حریم منزل و خلوت افراد.....
- ۶۹.....۱-۲-۵-۵- حمایت از مسکن در قوانین ایران.....
- ۷۱.....۱-۲-۵-۶- حمایت از مسکن در اسناد بین المللی.....
- ۷۲.....۱-۲-۵-۷- استثنائات وارده بر اصل مصونیت مسکن افراد.....

- ۷۲.....۲-۱-۶- حمایت از حریم حیثیت‌اشخاص.....
- ۷۳.....۲-۱-۶- سبّ.....
- ۷۳.....۲-۱-۶- معنای لغوی سبّ.....
- ۷۴.....۲-۱-۶- مستندات فقهی سبّ.....
- ۷۴.....۲-۱-۶- آیات.....
- ۷۵.....۲-۱-۶- روایات.....
- ۷۵.....۲-۱-۶- اجماع.....
- ۷۶.....۲-۱-۶- عقل.....
- ۷۶.....۲-۱-۶- منع سبّ در قانون مجازات اسلامی.....
- ۷۶.....۲-۱-۶- هجو.....
- ۷۷.....۲-۱-۶- معنای لغوی و فقهی و حقوقی هجو.....
- ۷۸.....۲-۱-۶- مستندات فقهی هجو.....
- ۷۸.....۲-۱-۶- آیات.....
- ۷۹.....۲-۱-۶- روایات.....
- ۷۹.....۲-۱-۶- اجماع.....
- ۷۹.....۲-۱-۶- عقل.....
- ۷۹.....۲-۱-۶- منع هجو در قانون مجازات اسلامی.....
- ۸۰.....۲-۱-۶- افترا.....
- ۸۰.....۲-۱-۶- معنای لغوی، فقهی و حقوقی افترا.....
- ۸۱.....۲-۱-۶- منع افترا در قانون مجازات اسلامی.....
- ۸۲.....۲-۱-۶- نشر اکاذیب.....
- ۸۲.....۲-۱-۶- معنای لغوی، فقهی و حقوقی نشر اکاذیب.....

- ۸۴.....۲-۱-۶-۴-۲- مستندات فقهی نشر اکاذیب.....
- ۸۴.....۲-۱-۶-۴-۱-۲- آیات.....
- ۸۴.....۲-۱-۶-۴-۲- روایات.....
- ۸۵.....۲-۱-۶-۴-۳- رابطه قاعده لاضرر با نشر اکاذیب.....
- ۸۵.....۲-۱-۶-۴-۴- منع نشر اکاذیب در قانون مجازات اسلامی.....
- ۸۶.....۲-۱-۶-۵- قذف.....
- ۸۶.....۲-۱-۶-۵-۱- معنای لغوی، فقهی و حقوقی قذف.....
- ۸۷.....۲-۱-۶-۶- ممنوعیت اشاعه فحشاء.....
- ۸۸.....۲-۱-۶-۱- مستندات فقهی اشاعه فحشاء.....
- ۸۸.....۲-۱-۶-۱-۱- آیات.....
- ۸۹.....۲-۱-۶-۲- روایات.....
- ۹۱.....۲-۱-۶-۷- استراق بصر.....
- ۹۲.....۲-۱-۶-۷-۱- مستندات فقهی استراق بصر.....
- ۹۲.....۲-۱-۶-۷-۱- آیات.....
- ۹۲.....۲-۱-۶-۷-۲- روایات.....
- ۹۳.....۳- فصل سوم.....
- ۹۴.....۳-۱- مقوله های حریم خصوصی در دنیای مدرن.....
- ۹۴.....۳-۱-۱- حریم ارتباطات خصوصی.....
- ۹۵.....۳-۱-۱-۱- باز کردن و تفتیش مرسولات پستی.....
- ۹۸.....۳-۱-۱-۱- موازین بین المللی درباره حریم ارتباطات پستی.....
- ۹۸.....۳-۱-۱-۲- حریم ارتباطات پستی در نظام حقوقی ایران.....
- ۱۰۱.....۳-۱-۱-۲- شنود مکالمات تلفنی.....

- ۱۰۳-۳-۱-۱-۳- رهگیری داده های رایانه ای و ارتباطات اینترنتی.....
- ۱۰۴-۳-۱-۱-۳- هتک حرمت و وارد آوردن لطمه به آبروی افراد. در اینترنت.....
- ۱۰۷-۳-۱-۱-۳- رسانه های عمومی، ارتباطی و حریم خصوصی.....
- ۱۰۷-۳-۱-۱-۳- مفهوم و کارکرد رسانه عمومی.....
- ۱۰۷-۳-۱-۱-۳- چگونگی ورود رسانه ها به حریم خصوصی.....
- ۱۰۸-۳-۱-۱-۳- گونه های تجاوز رسانه ها به حریم خصوصی افراد.....
- ۱۱۰-۳-۱-۲- حریم خصوصی جسمانی.....
- ۱۱۱-۳-۱-۲- پیشینه حمایت از حریم خصوصی جسمانی.....
- ۱۱۱-۳-۱-۲-۱-۳- حمایت از حریم خصوصی جسمانی در اسناد بین المللی.....
- ۱۱۲-۳-۱-۲-۱-۳- حمایت از حریم خصوصی جسمانی در حقوق داخلی.....
- ۱۱۳-۳-۱-۲-۱-۳- موارد دخیل در حریم خصوصی جسمانی.....
- ۱۱۳-۳-۱-۲-۲-۱-۳- بازرسی بدنی.....
- ۱۱۴-۳-۱-۲-۲-۱-۳- حریم خصوصی مربوط به اسرار هویتی.....
- ۱۱۶-۳-۱-۲-۲-۱-۳- حریم انسان نسبت به لباس.....
- ۱۱۷-۳-۱-۳- حریم خصوصی تمامیت معنوی.....
- ۱۱۷-۳-۱-۳-۱-۳- حریم خصوصی اسرار در اذهان.....
- ۱۱۷-۳-۱-۳-۱-۳- اسرار خصوصی یا شخصی.....
- ۱۱۸-۳-۱-۳-۲- اسرار حرفه ای.....
- ۱۲۱-۳-۱-۴- حفظ حریم خصوصی متهم در دادگاه.....
- ۱۲۳-۳-۱-۵- حریم خصوصی اطلاعات.....
- ۱۲۴-۳-۱-۵- مفهوم داده های شخصی.....
- ۱۲۵-۳-۱-۵-۲- تحصیل غیر مجاز داده ها.....

- ۱۲۷..... ۳-۵-۱-۳- تغییر غیر مجاز داده ها.
- ۱۲۸..... ۳-۵-۱-۴- انتقال غیر مجاز داده ها.
- ۱۲۹..... ۳-۵-۱-۵- آزادی اطلاعات.
- ۱۳۰..... ۳-۵-۱-۵-۱- تلاقی آزادی اطلاعات و حریم خصوصی.
- ۱۳۱..... ۳-۵-۱-۵-۲- تلاقی آزادی اطلاعات و امنیت ملی.
- ۱۳۲..... ۳-۵-۱-۶- برخی از مهم ترین فواید اصل تسهیل دسترسی به آزادی اطلاعات.
- ۱۳۲..... ۳-۵-۱-۶-۱- ترویج فرهنگ پرسشگری و پاسخ گویی.
- ۱۳۲..... ۳-۵-۱-۶-۲- شفافیت.
- ۱۳۳..... ۳-۵-۱-۶-۳- ترویج امر به معروف و نهی از منکر.
- ۱۳۳..... ۳-۵-۱-۶-۴- مبارزه با فساد.
- ۱۳۵..... نتیجه گیری.
- ۱۳۷..... فهرست منابع و مآخذ.
- ۱۴۷..... چکیده لاتین.

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و همواره خواسته است در میان گروهی از همنوعان خود زندگی کند. کشش او به زندگی با همنوعان از یک طرف و داشتن خلوت و تنهایی از طرف دیگر، باعث شده است که میان این دو عرصه هماهنگی ایجاد کند. تحقیقات و مطالعات مردم‌شناسی نشان می‌دهد در تمام جوامع و در تمام زمان‌ها و دوره‌ها، حتی در جوامع ابتدایی قواعد اجتماعی وجود داشته که ورود به اماکن خصوصی را محدود می‌کرد و حضور در اماکن معینی را ممنوع می‌دانسته است.^۱ این حیطة خصوصی که تحت عنوان حریم خصوصی تعبیر می‌شود امروزه به صورت مکرر در محاورات عامیانه و همچنین در مباحث حقوقی، سیاسی و فلسفی مورد استفاده قرار می‌گیرد، محدوده مشخصی از زندگی هر فرد است که نوعاً یا عرفاً انتظار دارد دیگران بدون رضایت وی به اطلاعات راجع به آن محدوده دسترسی نداشته باشد یا به آن قلمرو وارد نشود یا به هر صورت، دیگران وی را در آن قلمرو مورد تعرض قرار ندهند. این حریم را می‌توان یکی از بنیادی‌ترین و اساسی‌ترین حقوق انسانی تلقی کرد؛ زیرا با شخصیت وی ارتباط تنگاتنگی دارد. لذا، پاسداری از آن در مقابل هرگونه تعرض در واقع پاسداری از حیثیت و کرامت انسانی است.

مفهوم و قلمرو حریم خصوصی به دنبال تحولات و پیشرفت‌هایی که به مرور زمان در زمینه‌های علمی، اجتماعی و اقتصادی تحقق پذیرفته، تحت تأثیر قرار گرفته است به همین دلیل مفهوم و قلمرو آن در جامعه پیشرفته و متمدن امروزی با مفهوم و قلمرو آن در دنیای کنونی در جوامع توسعه یافته، عقب مانده یا در حال توسعه نیز می‌تواند متفاوت باشد. لذا، رفتاری ممکن است در یک جامعه ناقض حریم خصوصی باشد در حالی که در جامعه دیگر نقض حریم افراد نباشد یا حتی درون یک جامعه حریم خصوصی افراد تحت شرایطی ممکن است با هم متفاوت باشد. اسلام به عنوان یک دین کامل برای زندگی، کمبودی در این زمینه ندارد و فقه، حقوق و اخلاقیات دین مبین اسلام، مباحث اساسی در قبال حفاظت از حریم خصوصی افراد دارد؛ البته واژه حریم خصوصی به صورت صریح در آیات و روایات مطرح نشده است، ولی مباحث مربوط به آن، هم موضوع برخی از آیات که مهم

^۱ محسنیان، علی، ورود رسانه‌ها به حریم خصوصی، فصلنامه پژوهشی و سنجش، ص ۴۱

ترین آنها آیه ۱۲ سوره حجرات و آیات ۲۷ و ۲۸ سوره نور می باشد و هم در روایات فراوانی بدان پرداخته شده است. در این روایات، معصومین(ع) به مصادیق نقض حریم خصوصی اشاره فرموده و شدیداً ارتکاب آنها را نهی کرده اند. مصادیقی چون؛ تجسس و تفتیش، ورود بدون اجازه، استراق بصر، استراق سمع، سوء ظن، اشاعهء فحشاء و هتک ستر و... . موضوع این روایات می باشد. حفظ حریم خصوصی از ارزش های اولی در تفکر اسلامی محسوب گردیده است که بایدها و نبایدهای آن در قالب احکام واجب، مستحب، مباح، حرام و مکروه وارد شده است. این پایانامه در نظر دارد، موارد حریم خصوصی را احصاء و به مدد آیات روایات، آموزه های فقهی و حقوق ایران ابعاد آن را مشخص و آن را در یک باب گردآوری کند.

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۱-۱- کلیات

۱-۱-۱- معرفی موضوع

یکی از مهم‌ترین حقوق فردی که در جامعه باید رعایت شود، حق داشتن حریم خصوصی می‌باشد. در تعریف حریم خصوصی گفته اند: قلمرویی از زندگی اشخاص است که به هیچ وجه مایل نیستند دیگران بدون اجازه آنها وارد این قلمرو شوند یا از آن آگاهی پیدا کنند. به دیگر سخن، آن بخشی از زندگی اشخاص که آگاهی از آن به لحاظ کمیت و کیفیت در اختیار خود اشخاص می‌باشد حریم خصوصی نام دارد.^۱

۱-۱-۲- سوالات تحقیق

الف- جایگاه حریم خصوصی در فقه و حقوق ایران چیست؟

ب- ضمانت اجرای نقض حریم خصوصی در فقه و حقوق ایران چیست؟

متعاقب این دو سؤال اصلی، سؤالی فرعی نیز قابل طرح است چون:

ج- شرایط و موارد ورود به حریم خصوصی دیگران چیست؟

۱-۱-۳- فرضیات تحقیق

الف- اسلام برای حفظ اسرار مردم، ممنوعیت ورود به منزل و.... جایگاه ویژه ای قائل شده است. حریم خصوصی افراد در حقوق ایران مصون است و هیچ کس حق ورود به آن را ندارند.

ب- برای حریم خصوصی ضمانت اجراهای مختلفی در نظر گرفته شده است از جمله اینکه: هر کس در منزل یا مسکن دیگری به عنف یا تهدید وارد شود به مجازات شش ماه تا سه سال حبس

^۱ هوسمن، کارل، «حرمت حریم خصوصی در برابر حق مردم به آگاهی از رویدادها»م: دادودحیدری، نشریه رسانه،

محکوم خواهد شد. (م ۶۹۴ ق.م.ا) و اگر یکی از مقامات دولتی و مأمورین قضایی بدون ترتیب قانونی به منزل کسی وارد شود به حبس از یک ماه تا یک سال محکوم خواهد شد. (م ۵۸۰ ق.م.ا)

ج- ورود به حریم خصوصی دیگران تنها در موارد ضروری، (تزامم حریم خصوصی با حقوق دیگران یا تزامم حریم خصوصی با مصالح عمومی) و با صدور حکم از سوی مقام صلاحیت دار قضایی مجاز است و برای افراد عادی تحت هیچ عنوانی، این کار جایز نیست.

۱-۱-۴-اهداف تحقیق

موضوع حریم خصوصی یک موضوع مدرن در جهان معاصر می باشد و در جهان غرب و اسناد بین المللی حقوق بشر به صورت گسترده ای مورد توجه قرار گرفته است. به نظر می رسد مبنای آن از قانون اساسی و نیز قوانین عادی قابل استنباط است لیکن لازم است تعریف مشخصی از این حق در حوزه های مختلف آن ارائه شود که در هنگام تشخیص مصداق با مشکل مواجه نشویم. مهم ترین هدف انجام این تحقیق، شناسایی این حق به عنوان یک حق اساسی شهروندان در جامعه و همچنین به رسمیت شناختن آن است تا شهروندان در پناه این حق بتوانند در حوزه خصوصی خود به دور از مداخلات ناروای مأموران پلیس و افراد جامعه و بدون ترس از بازرسی، نظارت، جاسوسی، دخالت و... به زندگی خوود ادامه دهند. همچنین از جهت کاربردی در تلاش است تا با شناساندن موارد نقض حریم خصوصی در قوانین حقوقی و فقه اسلامی، توجه مردم را به این حق اساسی جلب کند.

۱-۱-۵-سابقه و پیشینه تحقیق

حق حریم خصوصی با وجود آنکه برخی از مصادیق آن در قرآن کریم از جمله آیات ۲۷ و ۲۸ سوره نورو آیه ۱۲ سوره حجرات مورد حمایت قرار گرفته است و احادیث و روایاتی از پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) در این زمینه وجود دارد که کاملاً نشانه احترام ویژه حقوق اسلام به زندگی خصوصی افراد بشر است و همچنین از آنجا که در خصوص این حق، پژوهش هایی در قالب

کتاب و مقاله به رشته تحریر در آمده است، که به برخی از مهم‌ترین آنها در فهرست منابع و مأخذ این پایان نامه اشاره شده است، در کل نشانه اهمیت این بحث در نظام های حقوقی مختلف از جمله ایران و همچنین در حقوق اسلام می‌باشد.

۱-۱-۶- ضرورت انجام تحقیق

حریم خصوصی که از مفاهیم مهم در حقوق مدرن می‌باشد، می‌توان آن را یکی از بنیادی‌ترین و اساسی‌ترین حقوق اخلاقی تلقی کرد که با شخصیت انسان ارتباط تنگاتنگی دارد. شکسته شدن این حریم باعث نا امنی روانی و اجتماعی انسان‌ها از هر قشر و رده ای می‌شود و می‌تواند پیامدهای جبران ناپذیری به همراه داشته باشد. حمایت از این حریم، از ضرورت های جدید حقوقی است که با توسعه فناوری های ارتباطی اهمیت بیشتری یافته است. به نظر می‌رسد علیرغم اهمیت این حق، موضوع احترام به حریم خصوصی انسان‌ها به عنوان یک اصل تضمین شده هنوز در قوانین ایران جایگاه اصلی خود را پیدا نکرده است و قانونگذار تحت این عنوان حقوق و وظایفی را به رسمیت نشناخته است و تنها به طور پراکنده در قوانین و مقررات مختلف مصادیقی از این حق را مورد حمایت قرار داده است. قانون اساسی ایران، قانون مجازات اسلامی، قانون آیین دادرسی کیفری، قوانین و مقررات مربوط به ارتباطات پستی، تلفنی، اینترنتی و قانون مطبوعات در زمره قوانینی هستند که برخی از این مصادیق را ذکر نموده و مورد حمایت قرار داده اند. بنابراین، ضرورت دارد که تحقیقات و پژوهش هایی بیشتر در این مورد انجام گیرد.

۲-۱- مفاهیم

۱-۲-۱- حریم خصوصی

در این قسمت جهت جلوگیری از هرگونه اختلاف یا سوء تعبیر، برخی اصطلاحات مهم و کلیدی که در مباحث مربوط به حریم خصوصی به کرات مورد استفاده قرار می گیرند را تعریف می نماییم. مهم ترین عبارات و واژه های مورد استفاده در بحث از حریم خصوصی به شرح ذیلند:

۱-۲-۱-۱- معنای لغوی حریم

واژه «حریم» از ماده «ح رم» با کلماتی همچون «حرمت، تحریم، حرام و...» از یک ریشه بوده و با هم قرابت معنایی دارند. این کلمه از نظر ساختار صرفی، صفت مشببه است که هم به معنی اسم مفعول با مفهوم «بازداشته شده و حرام شده» و هم به معنی اسم فاعل به مفهوم «چیز حرام و امر دست نیافتنی» استعمال شده است. فراهیدی در کتاب العین، «حریم» را چنین تعریف می کند:

الحریم الذی حرم مسه فلا یدنی منه؛ حریم چیزی است که دسترسی بدان حرام و ممنوع بوده و نباید بدان نزدیک شد.^۱

دهخدا در توضیح کلمه حریم می نویسد:

حریم بازداشت کرده و حرام شده که مس آن جایز نیست. چیزی که حرام باشد و دست بدان نتوان کرد، چیزی که آن را حمایت کنند و جنگ کنند بر آن.^۲

^۱ فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، جلد ۳، ص ۲۲۲

^۲ دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ج ۶، ص ۷۸۱۹ و عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، ج ۲، ص ۹۳۹